

СТАНОВИЩЕ

на проф. д-р Елиана Пенчева

за дисертационния труд на Кики Нику Хаджихараламбус на тема: **СТРЕС, ЕФЕКТИ НА СТРЕСА И СУБЕКТИВНО БЛАГОПОЛУЧИЕ (МЕЖДУКУЛТУРНИ СРАВНИТЕЛНИ АНАЛИЗИ)** за присъждане на образователната и научната и степен “доктор”

Темата за психологическите измерения на стреса е особено актуална за постмодерното общество. В предложената дисертация тя е разгледана в слабо проучения и затова особено интересен межкултурен ракурс, което придава иновативен характер на подхода.

Трудът е в обем 182 страници и се състои от увод, шест глави, заключение, библиография и приложение. Онагледен е с 20 таблици и 27 фигури. Библиографията включва 153 заглавия на български, английски, гръцки и руски език.

Теоретичната постановка е построена като солиден фундамент на емпиричното изследване. Тя обхваща 4 сериозни тематични линии, разположени в 4 глави:

- развитие на теоретичните модели за стреса и справянето;
- развитие на когнитивния модел на стреса до системна теория за емоциите, адаптацията и субективното благополучие;
- социално-когнитивен подход към адаптацията и справянето през жизнения път;
- влияние на аз-ефикасността върху тревожността, депресията и паническото разстройство.

Разгледаните класически и модерни модели на клиничната психология на здравето са интерпретирани коректно, върху базата на широк кръг литературни източници и са представени в историко-хронологичен план. Концептуалната платформа на труда илюстрира широката ерудиция на авторката и умението ѝ да систематизира голям обем от научна информация.

Въз основа на тази широка панорама от школи и подходи, осветляващи работните понятия, докторантката предлага интегративен теоретичен подход към изучаването на проблематиката.

Емпиричното изследване си поставя амбициозната цел да се проучат межкултурните сходства и различия между българи и кипърци при адаптацията и справянето в условията на повишено равнище на стрес и поддържането на субективното благополучие през два възрастови периода – младостта и на прехода в средата на живота. Формулирани са 5 хипотези, които произтичат логично от анализа на литературата. Специално внимание заслужава големият обем на извадката - 915 души кипърци и българи, диференцирани по възрастов и полов признак. Избраният интегративен теоретичен подход обосновава конструирането на батерия от 8 въпросника и скали, за да се обхванат максимален брой диспозиционни характеристики. Това несъмнено достойнство на дисертацията обаче крие и една друга страна – както е известно, използването на толкова много методики може да се отрази неблагоприятно върху качеството на резултатите.

Данните са подложени на сериозна математико-статистическа обработка. Получените резултати доказват издигнатите хипотези и разкриват тенденции и зависимости, които хвърлят нова светлина върху изучаваните явления. Установява се вътрешната консистентност на използваните въпросници и скали; идентифицират се взаимовръзките между Аз-ефикасността, равнището на стрес, елементите на субективното благополучие, личностните черти и копинг стратегии, както и влиянието на демографските променливи (пол, възраст, етническа принадлежност, продължителност на трудовия стаж) върху тях.

Специално внимание заслужават интересните обяснителни механизми на установените различия между българите и кипърците, основани на социокултурните особености и на промяната в полово-ролевите стереотипи.

Авторефератът отразява в обобщен вид характера, структурата и съдържанието на дисертационния труд.

Докторантката има три публикации по дисертационната тема в авторитетни български издания.

Препоръка: За да повиши съдържателната плътност на бъдещите си научни разработки, при анализа на литературата авторката би могла да

ограничи описанието на подробностите и да се задълбочи върху представянето на концепциите в синтезиран вид.

Заклучение. Предлаганата дисертация представлява сериозен труд, който съдържа теоретично и емпирично изследване, издържани в духа на най-високите научни стандарти. Той съдържа съществени научни и научно-приложни приноси, които биха обогатили теорията и практиката на клиничната психология на здравето. Това ми дава основание да препоръчам убедено на уважаемото научно жури да присъди на Кики Хаджихараламбус образователната и научната степен „доктор” по психология.

08.09.2015 г.
С о ф и я

Проф. д-р Елиана Пенчева,
ИИНЧ - БАН